

Sahne

İstanbul Büyük Tiyatrosunda

« AYYAR HAMZA »

Yazan : *Âli Bey*

Sahneye koyan : *Nejat Uygur*

Dekor : *Nejat Uygur*

Oynayanlar : *Bahri Beyat, Feza Serengil, Ahmet Şendil, G. Yalaz, N. Uygur, Nejat Uygur, Mehmet Eruzman, Süheylâ Beyat, Erdal Gürer, Y. Ün Vs.*

HİLMİ KURTULUŞ

Ayyar Hamza oyunundan bir köşe.

EDİKPAŞA Tiyatrosunun açılmasıyla, (Avrupai) dediğimiz (tiyatro) Türk edip ve şairlerinin zevk ve anlayışlarında yer edinmiş. Roman ve şiirden sonra (tiyatro) yu da sanatlarının arasına katmayı ruhi bir vazife edinmişler. Vefik Paşa, Âli Bey gibilerin adaptasyonları; Şinasi, Abdülhak Hâmid Beyler gibilerin telifleri, birbiri arkasına Türk sahnesinde görünmüş.. Bunların hepsi, her çeşidi : (başlangıca) teşebbüstü... Tiyatro yazarlığının teknik bilgisine büsbütün denecek kadar yabancı olmalarına rağmen (o devrin dünya tiyatro sanatına kıyasla) yer yer başarılı örnekler de meydana koymuşlar.. Ve tiyatro sahnesinin en elverişli bir hoparlör olduğunu fark edenler de, bütün diyeceklerini çala kalem piyes şekline büründürüp (tiyatro) adıyla, boş buldukları sahnelere çıkarmışlar.

Bu karmakarışıklık sükûnet bulup dalgalar çekilince, ortada İbnürrefik Ahmet Nuri Bey ve Âli Bey kaldı.

Adaptasyon bir sanattı. Bugünkü telif eserlerimiz için hazırlanmış bir kalıptı.. Hiç tereddüd edilmeden denilebilir ki : (şimdiki epik dedikleri sapık denemeler devrine kadar) bütün yerli piyesler o kalıpların içine dökülüp şekillendi. Türk tiyatrosu o malzeme ile beslendi : büyüdü; yaşadı : bugünlere kadar geldi...

BİZDE de, diğer milletlerin aksine, eski kıymetlere dudak büken, yan bakan ve böyle de olunca : kendinden başkasını beğenmeyenler gelip geçmektedir. Bu hal yeni bir ceryan sayılmaz. Geçmiş hafızamızda şöyle bir tartarsak : muayyen bir yaş çağı içinde, kendinden evvel gelenleri beğenmemek rahatsızlığı geçirenleri buluruz. Bunların müddetleri tamam olup çağlarını atlattıkları zaman, mâkule güzel hislerle dönüşlerini de seyrederek zevkleniriz. Bu sözleri edişimizin sebebi, eski zamana ait, eski piyeslerin sahneye konmak istenmeyişidir. (Bu eserler Türk Ti-

yatrosunun mayasıdır.)... Bilmiyoruz, mazisini unutan; geçmişini beğenmeyen veya beğendiğini gösteremeyen bizden başka bir millet var mıdır!..

Geçmiş zamanların eserleri diğer milletlerin gözünde nasıl bir emanetse; ecdadından kalan her şey nasıl mukaddesse; bizde bir hârebe; kullanılmaz saklanılmaz, seyredilmez bir döküntü; meydana çıkarıldıkça utanılacak bir pot! İşte Selçuk kalıntıları, işte o tıklım tıklım terk edilmiş kütüphaneler dolusu kitaplar. Kabuğunu beğenmemek nankörlüğü iliklerimize işlemiş.

Halk şairleri gibi : ilhamla (tiyatro sanatı) olmaz. Her dâhi sanatçının başlangıçta bir basit öğretmeni vardır. Gelecekteki büyük sanatçının da (kendinden evvelki zamanlara aid bilgileri elde etmek mecburiyeti vardır.) Bir millet tarihini bilmeyen devlet adamlarının elinde nasıl görerse; gelmiş geçmiş sanatını ve onları meydana getiren sanatçıları da bilmeyen, inkâr eden insanların da ellerinde (çökecek) bir varlıkları bulunmaz.

Fransız, İngiliz, İspanyol, İtalyan: üçyüz sene evvelki âdetleri üzere yazılmış piyeslerini, bugün rahat rahat temsil ediyorlar.. Biz, evvelki tavırlarımızı unutmuş, dilimizi anlamaz olmuşuz. Ortaoyunu'nu, Karagöz'ü kaybettik. Yabancılar buldular, kendilerine mal ettiler. Bizde bileni de kalmadı, oynayan da. Türk temâşa sanatının en mümtaz oyunlarını genç neslin dimağ ve zevklerine yerleştirmesek, pek fıkara kalır Türk'ün körpe tiyatrosu... Yaşmaklanmasını beceremeyen, üç eteğin bir ucunu nereye sokacağını bilmeyen, temennâ etmeyi bile (vakası doğuda geçen) ecnebi filimleri oyuncularından öğrenen aktörlerin acıklı temsillerini seyrediyoruz bazen.

İşte, Türk Tiyatrosunun, bir çoklarınınca bir varlık çabası gösterdiği fakat bizce tiyatro'dan çok uzak bir bocalama içinde kıvrandığı bugünlerde Büyük Tiyatronun (Ayyar Hamza)'yı sahnelemesi gerçek bir hamledir. Yine bugünlerde, bellibaşlı tiyatroların, özenerek yapıyorlarmış hissini uyandırıcasına sanatı ve tiyatroyu hiçe sayan davranışlarla, hiç bir zaman tiyatro olamayacak sokak ve gazete sütunları dedikodularından başka bir şey olmayan oyunlara sahnelerinde yer verirken, Büyük Tiyatro'nun (Ayyar Hamza)'yı temsili sevindirici bir olaydır.

BU güzel komedinin konusunu şöyle özetleyebiliriz : Hayli Zengin... O nisbette de cimri olan Muhterem ve Zuhûri efendi, çocuklarını parasızlıktan kıvrandırmaktadırlar. Gençlerin paraya olan ihtiyaçları o kadar da fazladır... İki de evlenecekleri kızlara hediye almak arzusundadır. Sonunda, şeytâni zekâyâ sahip uşakları Ayyar Hamza'dan yardım isterler. Ayyar Hamza, derhal bir plân hazırlar. Plânın tatbikiyle birbirinden komik olaylar ortaya çıkar. Bir Ortaoyunu, niteliğinde gelişen oyunda, Hamza'nın plânı başarı kazanır. İki genç, istedikleri paraya kavuşurlar. Hatalarını anlayan Muhterem ve Zühuri efendiler de, kendilerine güzel bir ders veren Hamza'yı evlendirerek mükâfatlandırır.

Orta Oyunlarının kalıplaşmış kişileri vardır. Baş kişiler İhtiyar veya Aptal'dır. İhtiyar veya Efendinin görevi güldürücüye nükte yapması için fırsat vermesidir. Bu role tülûatçılar (parçacı) der... Bu oyundaki Zuhûri ve Muhterem efendiler Hacivat veya Pişekâr benzeridirler. Komik, Ortaoyunu'nun yönetmenidir. Komikler çoğunlukla uşak rollerine çıkarlar... Karagöz veya Kavuklu benzeridir (Oyundaki Ayyar Hamza)...

Kendi türünün en başarılı örneği olan (Ayyar Hamza) komedisi, bir Ortaoyunu şeklinde, başlangıçtan sona kadar çok değişik sahnelerle dolu. On dakikada bir durum değişiyor.

O Y N A N I Ş

Bu güçlü oyunu sahneleyen yönetici Nejat Uygur, eserin ruhuna uygun nefis bir rejî çalışması yapmış... Oyuna sür'at kazandırmak için Nejat Uygur'un ilâve ettiği (Mizanpaj)'lar ve karakterlerin etrafındaki trük'ler birer şahaserdir. Oyunun kişilerine gelince : Oyunda Kavuklu'nun, Karagöz'ün kendisi olan (Ayyar Hamza)'da Nejat Uygur, ikibuçuk saatlik oyun müddetince seyirciye ilişkisini biran olsun kesmiyen, onları kahkaha tufanına boğan bu sanatçımız, Direkler arası'nın (Şehzâdebaşı) meşhur Kel Hasan'larını, Kavuklu Hamdi'lerini, Şehri Komik Abdi Efendi'lerini adetâ tekrar yaşatmıştır.

Diğer rolleri paylaşan sanatçılara gelince, çıkarıcı ve cimri insanların en güzel örneğini Muhterem efendi rolünde Feza Serengil hakkıyla verirken, Ahmet Şendil'in Senâ Bey'e kazandırdığı güç mükemmel. Ve oyundaki tüm sanatçıların gerçek başarıları. Mükemmel bir dekor ve şahaser folklor.

İstanbul Büyük Tiyatro'nun temsil ettiği (Ayyar Hamza) komedisi, Türk Tiyatrosu adına sevinç veren bir sanat olayıdır.